

УДК 351.862.4:342:343.211.3

Л. Новак-Каляєва

ВЗАЄМОБУМОВЛЕНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ В СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ ТА ІНСТИТУЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Досліджено важливі аспекти зв'язків між державним управлінням та правами людини. Розкрито взаємовплив прав людини на функціонування демократичних суспільних інститутів та надання послуг; на утвердження верховенства права. Зроблено висновок, що права людини є адекватним показником якості та ефективності державного управління.

Ключові слова: державне управління, права людини в державному управлінні, інституалізація прав людини.

Сучасна система державного управління в Україні перебуває у процесі модернізації, що вимагає формування інноваційних теоретичних концептів, здатних обумовити її стратегічні та тактичні імперативи. Традиційні європейські демократичні цінності як система суспільних пріоритетів, що базується на успадкованих традиціях європейського гуманізму та християнських чеснот, на основі ідеї природних і невід'ємних прав людини, – найбільше відповідають таким вимогам. Як інституційна, правова, морально-етична та, з огляду на рівень розвитку культурних засад, цивілізаційна основа задекларованих на національному та міжнародному рівнях європейських цінностей, права людини набули особливої актуальності як засади сучасного європейського управління, досвід якого є важливим і повчальним для України.

Процесам розвитку демократичних інститутів у їх зв'язку з правами людини у провідних країнах світу та демократизації державного управління, досвіду модернізації існуючих інституцій державного управління на засадах прав людини в умовах демократії присвячені дослідження відомих зарубіжних вчених, зокрема Л. Даймонда, А. Ковлера, М. Новіцького, В. Осятинського, Е. Пологи, М. Розендаль, Дж. Сартори, Л. Сморгунова, Дж. Фабіан, З. Фіалової, Г. Хейвуда, І. Шапіро та інших. Серед сучасних західних дослідників, що вивчають адміністративно-державні перетворення в європейських країнах у контексті дотримання прав людини можна відзначити У. Барча, Л. Брессер-Перейра, Дж. Брауна, Т. Геблера, М. Даймока, М. Консайдана, Дж. Куїмана, Дж. Люїса, Г. Маркса, Д. Осборна, М. Спайса, С. Селдема, Л. Хьогхе.

До теоретичних аспектів європейського досвіду державотворення та функціонування органів державного управління звертаються російські вчені, зокрема Г. Атаманчук, І. Василенко, В. Граждан, Д. Зеркін, В. Ігнатов, Е. Літвінцева, В. Лобанова, Г. Оболонський, Л. Сморгунов, А. Сурін, О. Шабров.

У роботах вітчизняних дослідників, зокрема В. Авер'янова, В. Андрущенко, В. Бакуменка, Р. Войтович, В. Голубь, І. Грицяка, Ю. Кальниша, В. Князева, А. Коваленка, Ю. Ковбасюка, В. Козакова, В. Кременя, В. Лугового, О. Оболенського, А. Рачинського, В. Ребкала, І. Рейтеровича, П. Надолішнього, Н. Нижник, П. Петровського, С. Серьогіна, С. Ситник, В. Скуратівського, О. Сушинського, С. Телешуна, В. Тергички, В. Трощинського, В. Цветкова, Л. Шкляра та інших

розглядаються важливі аспекти модернізації державного управління в контексті дотримання та захисту прав людини.

Мета статті – розкрити взаємозв’язок та взаємовплив прав людини та державного управління в процесах модернізації українського суспільства та управління.

Процеси інституалізації прав людини обумовили формування міжнародної системи захисту прав людини, одним з національних сегментів якої є Україна. Нормативно-правові й організаційні засади системи суттєво впливають на вітчизняні демократичні інститути та на безпосередньо пов’язані з проблематикою прав людини інтеграційні перспективи України, актуалізуючи теоретичні дослідження взаємного впливу прав людини та державне управління.

Ускладнення соціальної структури суспільства, перетворення громадянського суспільства на істотний чинник політичного життя змушує уряди шукати нові механізми взаємовідносин державних органів з населенням та організаціями, що виражають його інтереси. Європейський досвід ефективного використання ресурсів громадянського суспільства для визначення пріоритетів державної політики, вирішення соціальних проблем та задоволення прав громадян на професійну, спроможну та відповідальну владу надає приклади інноваційних підходів до управління, що заслуговують уваги, зокрема в контексті перспектив європейської інтеграції України.

Права людини в сучасних концепціях державного управління європейських країн обіймають основоположну позицію, обумовлюючи ті його характеристики, які є принциповими та пріоритетними. Йдеться про повагу прав людини, верховенство закону, ефективну участь та соціальне партнерство, політичний плюралізм, прозорість і підзвітність управлінських процесів та інститутів, ефективність та дієвість державного сектора, легітимність, доступ до знань, інформації та освіти, політичних прав і реалізації можливостей, справедливість, стабільність відносин і цінностей, які сприяють, своєю чергою, взаємній відповідальності, солідарності та толерантності на всіх рівнях управління.

Сучасні концепції європейського управління чутливі до політичних та інституційних процесів і результатів управлінської діяльності, що забезпечують можливості досягнення цілей розвитку суспільства. Державні установи здійснюють управління державними ресурсами, гарантуючи реалізацію прав людини. Отже, управлінська діяльність практично не повинна містити зловживань і корупції, якщо керується верховенством закону. Ступінь дотримання громадянських, культурних, економічних, політичних і соціальних прав людини в управлінській діяльності безпосередньо обумовлює ступінь успішності й ефективності державного управління. Ключове питання ефективності влади, на загал, полягає у тому, щоб інститути управління ефективно забезпечували саме права людини, зокрема на здоров’я, достатнє житло, достатнє харчування, якісну освіту, справедливе правосуддя, особисту безпеку тощо у повсякденному житті суспільства.

Зв’язок державного управління та прав людини обумовлений і тим, що концепції “належного управління” та їх подальші інтерпретації сформувались на основі результатів інституалізації прав людини. Вони реалізуються у тісній взаємодії з інституціями глобального рівня, зокрема з колишньою Комісією з прав людини ООН. У своїй резолюції 2000/64 ця комісія визначила ключові атрибути відповідного управління: прозорість, відповідальність, підзвітність, участь, чутливість тощо, обумовивши саме якістю управління можливості досягнення цілей сталого людського розвитку [1]. Назагал, постулати сучасного належного управління вироблені саме на основі правозахисного підходу до розвитку суспільства. Резолюція Комісії з прав людини ООН 2000/64 явно

демонструє взаємозалежність ефективного керівництва та створення сприятливих умов для дотримання, забезпечення та захисту прав людини, що необхідні для зростання і сталого людського розвитку, визнання цінності соціального партнерства та правозахисних підходів в організації управління, регулювання та контролю в суспільстві.

“Належне управління” і права людини взаємно доповнюють один одного: принципи прав людини забезпечують набір пріоритетів, які спрямовують роботу уряду та інших політичних і соціальних учасників суспільних процесів на виконання управлінських функцій відповідно до певних критеріїв ефективності, за порушення яких суб’єкти управлінської діяльності можуть бути притягнуті до відповідальності. Саме принципи прав людини обумовлюють зміст та основні напрями вдосконалення державного управління. Зокрема, права людини є універсальним мотивом розвитку законодавчої бази, політики, формування соціальних програм, скерування бюджетних асигнувань та інших урядових заходів.

З іншого боку, без управління відповідного рівня права людини не можуть користуватися достатньою повагою і захистом на стійкій основі. Здійснення прав людини базується на обов’язкових сприятливих умовах, а саме: відповідній правовій базі, політичних, управлінських та адміністративних установах та процесах, що відповідальні за реагування влади на права і потреби населення.

Зв’язки між державним управлінням та правами людини можуть бути унаочнені в декількох аспектах, найбільш важливими з яких є такі:

а) функціонування демократичних суспільних інститутів, організоване на засадах цінностей, що обумовлені правами людини шляхом демократичних реформ управління за істотної участі громадськості в розробці державних політик. Взаємодія формальних та неформальних інституцій, їх взаємне консультування веде до створення механізмів задля включення у процес прийняття управлінських рішень безлічі зацікавлених соціальних груп, зокрема локальних. За таких умов влада здатна заохочувати громадянське суспільство та місцеві громади висловлювати свої позиції з питань, що мають для них важливе значення. Це – шлях до суттєвого підвищення ефективності державного управління на засадах прав людини;

б) безумовна повага до прав людини у сфері надання державних послуг населенню підвищує ефективність виконання органами управління своїх обов’язків щодо надання суспільних благ, необхідних для забезпечення прав людини, зокрема на освіту, охорону здоров’я тощо. Механізми підзвітності, прозорості, участі громадськості в процесі прийняття управлінських рішень прийнятні для всіх, з урахуванням культурних особливостей, інструментів національної політики щодо забезпечення доступності послуг;

в) у забезпеченні верховенства права – права людини є чутливим показником якості та ефективності державного управління щодо реформування законодавства та надання допомоги найбільш проблемним з погляду дотримання прав людини установам, зокрема пенітенціарної системи, судів та парламентів, які відповідальні за реалізацію законодавства на засадах верховенства закону. В галузі управління відповідні ініціативи реалізуються у формі юридичних реформ, підвищення рівня інформованості громадськості щодо національної та міжнародної правової бази, створення потенціалу інституційних реформ;

г) у справі боротьби з корупцією вона може бути подолана органами державного управління за умови упровадження принципів підзвітності, прозорості та участі у

антикорупційних заходах, зокрема створення формальних та неформальних інститутів, механізмів обміну інформацією, моніторингу використання урядами державних коштів на здійснення політики.

Інноваційні підходи до соціального партнерства в справі удосконалення управління та дотримання й захисту прав людини перебувають у площині взаємодії всіх політичних та соціальних суб'єктів, що діють на правовій основі та акцептують принципові аргументи прав людини, розроблені міжнародними інституціями. Проте шляхи їх реалізації істотно залежать від конкретних умов кожної країни, які є різними у більшості проєкцій. Один для всіх підхід не може бути відповідним для подолання всіх перешкод на шляху правових, соціальних та інституційних реформ управління, спрямованих на дотримання, забезпечення та захист прав людини. Тому сподіватися, що ідеї та підходи, характерні для інших країн, можуть бути просто скопійовані й застосовані в інших умовах, не потрібно. Необхідно на базі практичного досвіду, вже набутого під час реалізації реформ, вибудовувати власні підходи та алгоритми державного управління, теоретико-методологічною засадою якого повинні бути права людини.

Роль громадянського суспільства, судової влади та політичних лідерів у реформуванні національної нормативно-правової бази у контексті прав людини важко перебільшити, адже саме ці чинники є визначальними для урядів при розробці та реалізації державної політики. Створення потенціалу реформ на засадах прав людини може підвищити ефективність управління в установах судової, правоохоронної, пенітенціарної та інших спеціальних державних служб. Так, процедури реформ пенітенціарної системи можуть охоплювати, наприклад, прискорення розгляду справ, підготовку з прав людини персоналу установ з виконання покарань, підвищення рівня обізнаності самих ув'язнених щодо прав людини та механізмів їх реалізації.

Участь громадськості у різноманітних видах соціального партнерства має життєво важливе значення для захисту прав людини, що не є виключно справою уряду та сприяє легітимзації урядової політики. Повага громадянських, політичних, а також економічних, соціальних і культурних прав як результат участі громадськості в управлінських процесах сприймається населенням як реалізація прав людини. За цього тематичні громадські слухання, консультативні ради або офіційні консультативні органи не повинні бути формальністю або даниною моді на соціальне партнерство. Такі заходи повинні проводитись за дієвої позиції влади, готової адекватно реагувати на рекомендації громадськості та звітувати перед нею щодо конкретних результатів.

Важливим є налагодження партнерства між національним та регіональними органами управління, органами місцевого самоврядування, засобами масової інформації, недержавними суб'єктами і громадянським суспільством, зокрема щодо реалізації тих урядових програм, які мають глобальне суспільне значення, як наприклад у боротьбі з ВІЛ/ СНІДом. Ця та інші соціальні проблеми повинні вирішуватись шляхом переговорів і досягнення консенсусу всіх учасників соціального діалогу щодо сприяння переходу соціально-правової та управлінської практики на засади прав людини як її теоретико-методологічної основи. Без широкого консенсусу, соціальні реформи не можуть бути стійкими та результативними. Соціальні реформи є конфліктним процесом, який може бути вирішений тільки на основі ефективного управління та суспільної взаємодії. Наприклад, шляхом:

– забезпечення надійною й об'єктивною інформацією про конкретні соціальні проблеми не тільки органів управління, а й широкої громадськості;

– ініціювання наукових досліджень та обов'язкового використання їх результатів, тобто науково-обґрунтованих рекомендацій, в плануванні та реалізації управлінської діяльності;

– організації дебатів та дискусії з соціальних проблем;

– ведення дебатів у термінах та на основі принципів, не тільки відповідних контексту конкретної країни, але й сумісних із принципами прав людини, та за умови прозорості в процесі прийняття рішень.

Доступ до інформації та прозорість – це основа для запровадження прав людини як теоретико-методологічної основи державного управління. Прозорість у розробці та реалізації державної політики живить активність і підтримку громадськості, покращує доступ до соціальних послуг і сприяє дотриманню й захисту прав людини. Досвід європейських країн свідчить, що, наприклад, полегшення доступу громадськості до інформації може бути потужною стратегією поліпшення державних витрат і захисту економічних і соціальних прав людини. Прозорість бюджетного процесу та дискусія з поінформованою громадськістю щодо витрат бюджету сприяє зберіганню певних коштів для освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, зайнятості та вирішення житлових проблем. Діяльність неурядових структур щодо сприяння удосконаленню процедур, пов'язаних з отриманням населенням дозволів на проведення певних видів комерційної діяльності, будівництва, доступу до урядових документів та реєстрів тощо, також істотно впливає на стан дотримання та захисту прав людини. Освіта та підвищення обізнаності населення про права людини досягається активізацією спільних зусиль влади та громадськості щодо реформування соціальної та юридичної практики. Просвітницькі заходи, підвищення обізнаності про права людини та соціальних питань, у спільних обговореннях та сприяння інформованому соціальному діалогу державних органів і громадських організацій, що працюють із ними і це далеко неповний перелік можливих кроків, починати які ніколи не пізно.

Діяльність органів місцевого самоврядування охоплює практично всі аспекти повсякденного життя населення, отже, права людини також є істотною її складовою. Саме органи місцевого самоврядування здатні володіти всією повнотою інформації про порушення прав людини в органах влади, в закладах охорони здоров'я, освіти, інфраструктури тощо. Дієва реакція на такі порушення, конструктивні підходи до виправлення ситуації – дають можливість органам влади запобігати порушенням прав людини у максимальних масштабах. Наприклад, у Польщі, кампанії з інформування громадськості про корупцію в медичних закладах сприяли організації громадського обговорення, наслідком якого стало впровадження більш прозорих процедур в управлінні медичною галуззю.

Важливим чинником дотримання та захисту прав людини є посилення підзвітності державних службовців, зокрема за рахунок прийняття відповідного законодавства, створення інституційних стримувань та процедурних резонаторів, створення освітніх систем сприяння підвищенню кваліфікації державних службовців із питань прав людини та принципів належного управління, а також правових шляхів забезпечення відшкодування жертвам порушення прав людини. Посилення відповідальності посадових осіб органів управління за доведену корупцію та випадки економічної злочинності, а також визначення передбачуваних правопорушень у результаті дослідження та узагальнення суті та результатів скарг про порушення з боку громадськості, прийняття рекомендацій антикорупційних процедур в державних установах здатні істотно покращити становище щодо прав людини.

Вирішення проблем нерівності вимагає уваги до маргінальних груп та соціально вразливих верств населення. Належна практика управління на основі прав людини обумовлює надання представникам груп меншин можливості захищати свої права шляхом забезпечення їх представництва та участі в суспільних справах і політиці. У Норвегії, наприклад, саамський парламент домогся того, що позиції народу саамі були почуті норвезьким урядом і народ саамі отримав право прийняття рішень із низки питань, важливих для виживання їх культури і способу життя [3]. У Румунії внаслідок громадської активності державна соціальна політика стала більш чутлива до місцевих проблем культури та захисту прав людини. Реформи управління, наприклад, полегшили зв'язки між ромами і місцевою владою, зокрема щодо проблем охорони здоров'я та інформування ромського населення про ті права і можливості, що йому належать [4].

Заходи щодо захисту і заохочення прав людини є найважливішими компонентами у ситуації переходу від конфлікту до миру. Реформи управління з метою заохочення прав людини можуть бути реалізовані у розпал невпевненості та конфлікту, а також у перехідні періоди після політичної конфронтації, репресій і зіткнень. Наприклад, в Албанії прозорий інтерактивний алгоритм вироблення конституції був задіяний у розпал конфлікту. Такий підхід призвів до прийняття нової Конституції з сильними гарантіями прав людини. У Чилі, на ранніх стадіях переходу країни до демократії, були реалізовані зусилля щодо надання допомоги жертвам державних репресій за пропозицією неурядових організацій за використання їх спеціальної медичної служби [5].

Верховний комісар з прав людини Л. Арбур у 2007 р. під час візиту в Непал підкреслила що обумовленість зв'язку між відповідним управлінням, розвитком суспільства та правами людини [6].

Заповнити розрив між стандартами прав людини, з одного боку, та їх реалізацією через державне управління – з іншого, можливе на основі запровадження інноваційних реформ у галузі управління, які б допомогли краще захистити права людини в усьому світі, як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються. Реформи можуть бути проведені за допомогою різних соціальних та інституціональних суб'єктів, зокрема вони проявляються у засобах масової інформації, громадянському суспільстві та органах державної влади, належного ставлення наприклад до жінок, дітей, старших людей, представників меншин тощо. Всі заходи, спрямовані на впровадження відповідного управління та прав людини взаємно підсилюють один одного. Стандарти у галузі прав людини обумовлюють вимоги до управління, тоді як “відповідне управління” сприяє заохоченню та захисту прав людини на стійкій основі.

Питання про права людини регулюються переважно на основі глобального управління. Процес інституалізації, що розпочався із прийняттям Загальної декларації прав людини в 1948 р. як не обов'язкового декларативного документа, на початку XXI ст. втілюється в складний правовий режим прав людини. Комітети ООН, уповноважені здійснювати контроль за реалізацією конвенцій, мають право автономно ініціювати розслідування щодо держав-учасників. Механізми для подання заяви, контролю та реакції на порушення прав людини на глобальному рівні реалізуються на національному рівні. Тільки взаємодія між державами, міжнародними організаціями та недержавними структурами дозволили правам людини відбутися як один із основних компонентів глобального управління з дієвою проекцією – на місцях: права, зафіксовані в документах, повинні бути ефективно реалізовані в рамках національної правової системи та конституції. Створення державою дієвих механізмів контролю та просвіти громадян щодо

своїх прав і можливих шляхів їх обстоювання через скарги – це один із шляхів. Міжнародна легітимація норм прав людини на національному рівні має вирішальне значення для глобальної ефективності договорів. Звітність інструментів та інформаційно-просвітницьких кампаній НУО та міжнародної системи захисту прав людини, таких як Управління Верховного комісара з прав людини ООН, також залишаються важливими у зв'язку з відсутністю міжнародних механізмів примусу [7].

Досягнення глобальної відповідальності за порушення прав людини означало б встановлення відповідальності на основі перевірок глобальних інститутів управління і недержавних суб'єктів. Політика міжнародних інтеграційних структур, а також дії транснаціональних недержавних організацій безпосередньо стосуються прав окремих осіб, створюючи прецеденти для правових систем та управлінської практики. Наприклад, Комітет з санкцій Ради Безпеки переглянув свою політику у відповідь на рішення Європейського суду з прав людини щодо основних прав, що були порушені в результаті всеосяжної практики санкцій. Світовий банк відповів на критику з боку громадянського суспільства шляхом створення інспекційної комісії, що становить досі безпрецедентний в історії міжнародних організацій механізм розгляду індивідуальних та колективних скарг стосовно впливу проєктів розвитку у контексті екологічних та соціальних стандартів Банку. В ряді випадків за результатами інспекцій Виконавчому комітету Світового банку було запропоновано переглянути або відкликати свої підходи та рішення. Однак, незважаючи на ці зусилля, ефективних механізмів звітності досі не розроблено, зокрема у випадках, коли міжнародна організація здійснює управління на національному рівні, як ООН у Косово, коли заходи стосуються не тільки захисту індивідуальних прав людини, але й підвищення рівня легітимності самого захисту [8].

Підвищення спроможностей існуючих правових режимів не може бути здійснюване шляхом використання прав людини як приводу для реалізації стратегічних інтересів. Надмірне розширення прав людини, тобто наголос на забезпеченні дотримання прав людини за будь-яку ціну, призводить до знецінення самого поняття прав людини, що загрожує існуючим досягненням. Звичайно, дії держав, засновані тільки на альтруїстичних мотиваціях, трапляються дуже рідко, проте необхідно уникати використання прав людини для реалізації інших інтересів. Втручання в ім'я прав людини повинні бути узаконені, здійснюватись за дорученням міжнародного співтовариства і під наглядом з боку незалежних організацій, з урахуванням їх фактичного впливу на права людини.

Ефективні режими захисту прав людини суттєво залежать від позицій силових структур, які домінують у прийнятті рішень у сучасних інститутах глобального управління. Міжнародні експерти визнають необхідність демократизації застарілих процедур представництва та голосування в цих структурах і розробки можливостей упровадження їх до існуючої міжнародної системи захисту прав людини. Міжнародне співтовариство повинно прагнути до балансу між ефективністю процесів прийняття рішень та адекватністю представництва. Разом із більш прозорими і доступними методами роботи такий підхід здатен запобігти експлуатації поняття прав людини для реалізації національних стратегічних інтересів.

Глобальне управління здатне допомогти вирішенню проблем та усуненню недоліків щодо здійснення урядами міжнародних договорів у галузі прав людини, шляхів введення певних санкцій стосовно тих країн, які не виконують взяті на себе обов'язки. Зокрема, головування у важливих міжнародних структурах із прав людини повинне бути

співвідносно з рівнем дотримання, забезпечення та захисту прав людини в країнах-кандидатах. Водночас країни, які просто не мають можливості для здійснення взятих на себе обов'язків у галузі прав людини, повинні продовжувати отримувати міжнародну підтримку. Ефективна глобальна легітимація прав людини вимагає юридичної підготовки для суддів і адвокатів у галузі прав людини, функціонування судових процедур і місцевих освітніх програм. Це особливо актуально в умовах політичної нестабільності та конфліктів, які ставлять під сумнів досягнення глобального управління у галузі прав людини. Повага прав людини та основних свобод знаходиться під серйозною загрозою в багатьох частинах європейського регіону. Обережний оптимізм щодо перспектив досягнення прогресу в справі поваги до прав людини, попри відсутність консенсусу щодо людського виміру діяльності ОБСЄ, проявився в угоді про Декларацію про зміцнення ефективного управління [9].

Проблеми управління, зокрема порушення прав людини, корупція, відмивання грошей тощо, підривають соціальну згуртованість, стабільність і безпеку, а невідповідне запитам суспільства управління об'єктивно сприяє поширенню безладу, тероризму, перешкоджає розвитку і підриває демократичні інститути. Ідея підтримки “належного управління” та прозорості як одного з механізмів верховенства закону і поваги прав людини має вирішальне значення для створення атмосфери довіри, необхідної для позитивного економічного та соціального розвитку. Соціальна орієнтація урядів, з орієнтацією на робочі місця, зростання та інновації в управлінні може бути реалізована тільки на основі високих стандартів управління на основі прав людини [10].

Діалог і співробітництво між урядами, громадянським суспільством і приватним сектором із метою підтримки вдосконалення державного управління, свобода інформації та доступу до інформації відіграють вирішальну роль у стимулюванні відкритості та підзвітності на всіх рівнях управління. Зокрема, документи з прав людини визнають необхідність активізації антикорупційних заходів за участі громадянського суспільства та бізнесу, зокрема через механізми УПО щодо здійснення Конвенції ООН проти корупції. Зміцнення “належного управління”, прозорості та визнання зобов'язань у сфері прав людини стосуються всіх галузей діяльності міжнародних інтеграційних структур [11].

Таким чином, права людини є тією міцною основою “належного управління”, на якій уряди та народи здатні подолати розрив між теорією та практикою управління, між окремими країнами у розумінні своєї ролі у їх впровадженні. На цій основі уряди здатні досягти широкого консенсусу, що забезпечить всеосяжний підхід до безпеки з метою уникнення ситуації, коли права людини стають жертвами розбіжностей у політичних позиціях. Захист та заохочення прав людини та основних свобод є безумовним пріоритетом у діяльності національних урядів та наднаціональних інтеграційних структур різного профілю, які здатні досягти взаєморозуміння й прагнути до ефективної співпраці на засадах прав людини як теоретико-методологічної основи державного управління.

Динаміка формування концепцій європейського управління на засадах прав людини характеризується послідовністю у визначенні пріоритетів: від соціально-економічних та морально-етичних до організаційно-процедурних та неієрархічних. Від пріоритетів “держави добробуту” щодо забезпечення гідного рівня матеріального достатку населення, через “мінімальну державу” з її пріоритетами відповідальності людини за власну долю в умовах мінімальної державної протекції, шляхом акцентування горизонтальних зв'язків та перерозподілу повноважень і компетенцій “ефективної держави” з її розробленістю процедур і меж відповідальності на всіх рівнях управління й

у тісній взаємодії з громадянським суспільством... до пріоритетів прав людини в концепціях “належного управління” і всіх наступних, які визнають безумовним пріоритетом управління саме дотримання, забезпечення та захист прав людини.

Наукова думка й надалі буде пропонувати суспільству ще більш досконалі концепції, але те, що на певному етапі розвитку державного управління права людини повинні відбутися як його теоретико-методологічна основа, а їх дотримання, забезпечення та захист – стати реальним показником ефективності влади – незаперечний факт, який підтверджує безальтернативність пріоритету прав людини в державному управлінні.

Запровадження в Україні європейських підходів до державного управління на основі прав людини – обов’язковий етап модернізації вітчизняної системи державного управління, зокрема в контексті євроінтеграційних прагнень та перспектив України.

Висновки

У концепціях державного управління європейських країн права людини обіймають основоположну позицію щодо верховенства закону, ефективної участі у громадських справах, соціального партнерства та політичного плюралізму. Концепції “належного управління” та їх подальші інтерпретації сформувались на основі результатів інституалізації прав людини, та реалізуються у тісній взаємодії з інституціями міжнародної системи захисту прав людини. Постулати сучасного європейського управління вироблені на основі правозахисного підходу до розвитку суспільства, тобто на основі визнання цінності соціального партнерства та правозахисних пріоритетів в організації управління, регулювання та контролю в суспільстві.

Принципи прав людини обумовлюють зміст та основні напрями модернізації державного управління, зокрема права людини є універсальним мотивом розвитку законодавчої бази, політики, формування соціальних програм, скерування бюджетних асигнувань та інших урядових заходів. Державне управління у здійсненні прав людини базується на відповідній правовій базі, політичних, управлінських та адміністративних установах та процесах, що відповідальні за реагування влади на права і потреби населення.

Найважливішими аспектами зв’язків між державним управлінням та правами людини є, зокрема: а) функціонування демократичних суспільних інститутів; б) надання послуг на основі безумовної поваги до прав людини; в) верховенство права, коли права людини є чутливим показником якості та ефективності державного управління; г) боротьба з корупцією на основі запровадження принципів підзвітності, прозорості та участі у антикорупційних заходах.

Література

1. Резолюція Комісії з прав людини ООН 2000/64 “Роль належного врядування у захисті прав людини” [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [www.pravo.org.ua/files/administr/reforma/Whatisgoodgovernance\(ukr\).doc](http://www.pravo.org.ua/files/administr/reforma/Whatisgoodgovernance(ukr).doc).
2. Prawa człowieka w szpitalach psychiatrycznych i domach pomocy społecznej [Текст] / red. Nowicka M. — Warszawa : [b. v.], 1996. — 128 s.
3. Кропанева Е. М. Идея права на достойное человеческое существование: социально-философский анализ [Текст] : автореф. дис. ... к. филос. н. : 09.00.11 / Кропанева Елена Михайловна ; Ур. гос. ун-т им. А. М. Горького. — Екатеринбург : [б. и.], 2009. — 24 с.
4. Сучасні виклики правам і свободам людини [Текст] : матер. міжнар. конф., присвяч. 60-й річниці Загальної декларації прав людини і 10-й річниці Омбудсману України (14 квітня 2008 р., м. Київ) / за ред. Н. І. Карпачової. — К. : К. І. С., 2010. — 156 с.

5. Zhou Min. Global Institutionalization of Human Rights: The Effects of State Institutions and Domestic Politics / Zhou Min // ProQuest Dissertations and Theses [Text]. — 2011. — 211 p.

6. Rosenthal J. The Reporters Without Borders. Press Freedom Index: Independent Assessment or EU Propaganda? (Part I) / J. Rosenthal // World politics review [Electronic resource] : briefing on 06 nov 2007. — Access mode : <http://www.worldpoliticsreview.com/articles/1312>.

7. United Nations Human Rights Portal. Provides central access to all major United Nations institutions with a human rights mandate, including the Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR) [Electronic resource]. — Access mode : www.un.org/rights/.

8. Willetts P. From “Consultative Arrangements” to “Partnerships”: The Changing Role of NGOs in the Diplomacy at the UN / P. Willetts // Global Governance [Text]. — 2000. — № 6 (2). — P. 191 — 202.

9. Конференція Міністрів держав-членів Ради Європи, відповідальних за місцеве і регіональне управління “Належне місцеве і регіональне управління у турбулентні часи: завдання щодо змін” [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.csi.org.ua/www/?p=2416>.

10. UNDP Good Governance and Sustainable Human Development. Governance for Sustainable Human Development. A UNDP Policy Document. 2002 [Electronic resource]. — Access mode : <http://magnet.undp.org>.

11. Simmons B. A. Mobilizing for Human Rights: International Law in Domestic Politics [Text] / B. A. Simmons. — Cambridge : Cambridge University Press, 2009. — 472 p.

L. Novak-Kalyayeva

INTERDEPENDENCE OF PUBLIC ADMINISTRATION AND HUMAN RIGHTS IN THE CONTEMPORARY POLITICAL AND INSTITUTIONAL PROCESSES

The important aspects of relations between public administration and human rights are investigated. The interplay of human rights in the democratic functioning of public institutions and services; strengthening the rule of law are revealed. The conclusion is made that human rights are the appropriate indicator of the quality and effectiveness of public administration.

Key words: public administration, human rights in public administration, institutionalization of human rights.